

АКТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ОСНОВ ДОЗВІЛЛЯ ЯК ЗАСОБУ СОЦІАЛЬНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ ВІДХИЛЕНЬ У ПОВЕДІНЦІ ПІДЛІТКІВ

У статті розглянуто актуальні підходи до вивчення основних положень дозвілля щодо використання його можливостей в професійній роботі соціальних працівників та соціальних педагогів, а також соціально-профілактичну специфіку організації культурно-дозвіллевої діяльності з дітьми та підлітками й дослідження особливостей такої роботи в якості засобу соціальної профілактики поширення негативних явищ в підлітковому середовищі.

Ключові слова: соціальна профілактика, дозвіллева діяльність, соціокультурна сфера.

The article examines current approaches to the study of the main provisions of leisure time regarding the use of its opportunities in the professional work of social workers and social teachers, as well as the social and preventive specifics of the organization of cultural and leisure activities with children and adolescents and the study of the peculiarities of such work as a means of social prevention of the spread of negative phenomena in the adolescent environment.

Key words: social prevention, leisure activity, socio-cultural sphere.

Процес соціального оновлення вимагає нових методів підготовки нового покоління спеціалістів і фахівців в різних сферах та галузях. Соціальні педагоги та соціальні працівники є також фахівцями в соціокультурній сфері, вони мають спеціальні функції, які різняться з обов'язками працівників у галузі культури. Головним завданням таких спеціалістів є сприяння розвитку творчості, організація форм дозвіллевого спілкування, що відповідають потребам, запитам й інтересам клієнтів, це засіб реабілітації за допомогою культурних традицій різних верств населення в умовах нестабільності соціальної ситуації.

Зміни в Україні, зокрема політичні та економічні реформи, створили нові умови для розвитку та відродження національної культури, задоволення духовних інтересів людей і їх рекреаційних потреб, а особливо участі населення в суспільно-культурній творчості. Усе це вимагає наукового дослідження характеру, особливостей та деталей творчого процесу сучасної культури, її різноманіття загалом – особливо у сфері дозвілля через функціонування спеціальних соціальних інститутів.

«Сучасні уявлення про функції закладів дозвілля відповідають принципово новому розумінню культури дозвілля: дозвіллева діяльність сприймається як культуротворчий процес, що стимулює розвиток творчої індивідуальності, передбачає поліваріативність культурно-дозвіллевих та рекреаційних заходів, створює умови для виявлення та задоволення свободи вибору дозвіллевих потреб та інтересів і утвердження на цьому підґрунті системи цінностей особистості» [5].

«Динамічний розвиток будь-якого суспільства, незалежно від його соціальної системи, відбувається в процесі трансформації, модернізації, збагачення новими поколіннями успадкованих від своїх попередників соціальних і моральних цінностей, традицій» [1].

Наголошуємо на тому, що проблема організації дозвілля різних категорій населення, зокрема підростаючого покоління, є однією з найдавніших проблем людства і водночас залишається й надалі актуальною.

Організаційний процес дозвілля в різному віці має свою особливість. Специфічною соціальною та демографічною групою населення вважають дітей та підлітків. Їх поведінка та інтереси залежать від їх суспільної ролі, соціального статусу та віку. Щільне

становлення особистісних якостей робить цю вікову категорію і важкою, і найкращою для накопичення нових знань, придбаних навичок і досвіду.

Актуальність дослідження у сфері дозвілля зумовлена особливостями української культурної ситуації та необхідністю подолання кризового стану сучасної вітчизняної культурної та дозвіллевої практики з метою розв'язання таких суперечностей: розбіжності духовних їх інтересів; ціннісними орієнтирами та реаліями культурно-дозвіллевої практики; особистісними орієнтаціями та традиційною формою діяльності дозвіллевого закладу; між цими запитами населення та можливостями реально для їх забезпечення; між розпадом та знищенням структури організації дозвілля, стандартами його діяльності, консерватизмом та необхідністю створення багатофункціонального дозвілля як потужної культурно-дозвіллевої основи.

Також «у суспільстві спостерігається об'єктивно існуюча потреба в розвитку соціальної спрямованості особистості в соціальному середовищі; у висококваліфікованих спеціалістах (соціальних педагогах, учителях, вихователях, практичних психологах, педагогах-організаторах), і недостатнім рівнем їх професіоналізму в практичній діяльності» [4].

Сучасна наука наголошує на тому, що «виховання – це не лише цілеспрямоване і планомірне формування у особистості світогляду, переконань і почуттів, волі і характеру, потреб і здібностей, а й її адаптації до соціального середовища, соціалізації» [1].

Саме тому особливо актуальним є «відродження культурно-дозвіллевої діяльності, зокрема, її національного, родинного виконання на базі традицій української етнопедагогіки та досягнень світової педагогіки, що сприятиме формування, пробудженню, закріпленню й розвитку у особистості школярів морально-етичних та громадських якостей: любові до рідного краю, села, міста, країни, звичку до праці, усвідомлення себе громадянином України, прагнення бути добрим, турботливим, оберігати навколишнє середовище, шанувати народні традиції і звичаї, розуміти красу природи, предметів побуту, праці, людських взаємин, активності, ініціативності тощо» [6].

Застосовуючи технології організації дозвілля, соціальний працівник/педагог повинен чітко розуміти і пам'ятати про можливість впливу на поведінку особистості через її зацікавлення, захоплення, творчість, що є певним засобом та ресурсом соціального виховання.

На успішну та ефективну соціалізацію особистості по різному мають вплив і різні форми та методи культурно-дозвіллевої діяльності. Характером такого впливу виступає обумовлення як змін, так і взаємодії безпосередньо особистості із соціальним оточенням, соціумом.

Таким чином, процес організації дозвілля соціальним працівником та соціальним педагогом залишається продуктивним та буде ефективним тільки за умов упровадження новітніх соціальних технологій, форм та методів, емоційної складової даного виду діяльності за допомогою використання різноманітних засобів роботи в їх тісному та взаємному зв'язку; поєднання різних типів і видів культурно-дозвіллевої діяльності; задоволення та збагачення різних культурних запитів та інтересів; розвитку особистих пристрастей, широкого кола естетичного кругозору й смаків.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вайнола Р. Х. Технологізація соціально-педагогічної роботи: теорія та практика : [навч. посібник] / Вайнола Р. Х. ; за ред. проф. С. О. Сисоєвої. К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. 134 с.
2. Гончарова О. Соціальна робота і культурно-дозвіллева діяльність: на перехресті спільного досвіду. *Посвіт*. 2000. № 1.
3. Канішевська Л. В. Організація соціально-культурної діяльності старшокласників з формування соціального досвіду. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та*

- учнівської молоді : зб. наук. праць / Ін-т проблем виховання НАПН України. Кіровоград : ІмексЛТД, 2010. Вип. 14, кн. 1. С. 116–124.*
4. Молодь і дозвілля: теорія, методика і практика роботи з підлітками та молоддю за місцем проживання. - К., 1996
  5. Паскаль О.В. Соціальна робота у сфері дозвілля : навч. посібник. Одеса: Поліграф, 2007. 120 с.
  6. Чернишенко О. І. Соціокультурна анімація: міжнародний досвід, перспективи впровадження в Україні. *Вісн. Черкас. ун-ту. – Сер. Педагогічні науки.* Черкаси, 2008. Вип. 123. С. 136–142.
  7. Шевченко І. Органи самоорганізації населення: приховані ресурси територіальної громади. *Соціальна політика і соціальна робота.* 2005. № 4. С. 81–91.

Рекомендує до друку науковий керівник доцентка Швець Т.М.